

ספר

שואלין ודורשין

מרבנו עקיבא איגר

והוא אוסף כתבי יד יקרים וחשובים, אגרות ומכתבים
של שאלות בהלכה ובש"ס שנשאל רבן של כל בני הגולה
פאר הדורות וגאון הגאונים רבן של כל בני הגולה

מרבנו רבי עקיבא איגר ז"ע

אב"ד פוזנא

ועליהם חונה הערות מחכימות ומאירות

ובשמו יקבנו

"סופרי המלך"

שנערכו ע"י

הרבני מו"ה אברהם הלוי שישא ז"ל

מצאצאי רבינו

עובד ונסדר על ידי

הרב יום טוב ליפמאן ראקאו

רב ביהמ"ד היכל התורה לונדון

בהוצאת בנו

הרב יוסף הלוי שישא

מכון "שם עולם"

מכון מחקר לכתבי יד - קורות אישים וקהילות

בני-ברק

תשע"ז לפ"ק

This volume is Published
with the help of
Rabbi B.Z. Rakow
Memorial fund
3 Fairholt Road
London N16 5EN

הספר יצא לאור
על ידי
הרב יוסף שישא הלוי
ואחותו מרת לאנדא תחי'

Rabbi J Schischa
14 The Ridgeway
London NW11 8TB
Tel: 0208-455 3282

©

2016

כל הזכויות שמורות

מנחם נספר זה לברוך עולם

עורך הספר הזה
הרבני התורני החשוב והנפלא
מו"ה אברהם הלוי שישא ז"ל
נפטר כ"ז מרחשון תשע"א

אביו
מוה"ר שמעון הלוי שישא ז"ל משאפראן
נפטר ז' מנחם אב תשל"ב

אמו
מ' יאכט ז"ל דור רביעי לק"ז מרן החתם סופר זי"ע
חדב"נ מרן רבינו עקיבא איגר זי"ע
נפטרה ז' טבת תשד"מ

זוגתו מנב"ת
מנב"ת מרת מליא ריזל ע"ה
בת ר' שמעון משולם ווינגרטן ז"ל
נפטרה א' דר"ח חשון תשס"א

בתו מ' לאה ע"ה נפטרה כ"ד אלול תשל"ח

חתנו הרה"ח ר' ישראל חנוך ב"ר יצחק מאיר לאנדא זצ"ל
נפטר ו' תמוז תשס"ו

זכותו הגדול של רבינו יעמוד לכל צאצאיהם להתברך בכל מילי דמיטב

זמרון ולעילוי נשמת

אאמו"ר

הרב בן ציון ראקאווי צ"ל
בן הרב יום טוב ליפמאן צ"ל
רב בית המדרש היכל התורה וראש ישיבת חיי עולם
נלב"ע ח' אב תשמ"ה

זקני

הרב יום טוב ליפמאן בן הרב בצלאל צ"ל
שהיה דבוק בתורת רבינו
ר"מ בפפד"מ ובלונדון
נלב"ע טו סיון תשי"א

זקנתי

הרבנית הצדקנית חנה יהודית חי' ראקאווי ע"ה
בת הג"ר נתן צבי רבינוביץ צ"ל אב"ד לויקעווע
נלב"ע כח אדר תש"ו

זקני

הרה"ח רבי ישראל יהודה ב"ר יצחק יעקב ברוינשטיין הי"ד ממיהאפאלווא
וזקנתי מ' שרה בת רבי שמעון יצחק הי"ד
נרצחו על ידי הרשעים ימ"ש בשנת תש"ד.

מו"ח

הרב יעקב סניידרס צ"ל אב"ד באזעל
בן הרב בן ציון הי"ד אב"ד ראאב
נלב"ע כד ניסן תשמ"ד

חמותי

הרבנית הצדקנית
מרת דבורה סניידרס ע"ה
בת ר' אשר פישאף הי"ד מק"ק גאלאנטא
נלב"ע טז אדר ראשון תשנ"ה

לעילוי נשמת נפש זכה ונקייה ה"ה

חתני כבני הרב יצחק יהודה צ"ל
בן הרב נפתלי חיים בלוי שליט"א
שנקטף באיבו ביום המר ט"ז מנחם אב תשע"א.
ומנו"כ במרומי הר הזיתים

לעילוי נשמת נשמה טהורה

בתינו מ' רבקה קינדל ע"ה
אשת הרב אלקנה גרינבוים שליט"א
עלתה נשמתה הטהורה בסערה השמימה
י"א שבט תשע"ג
בעידה"ק צפת"ו ושם מנו"כ

מכתב ברכה

מאת הגאון מוהר"ר רבי שמואל עהרנפעלד זצוק"ל
גאב"ד מאטערסדורף

RABBI SAMUEL EHRENFELD
Formerly: RABBI Of MATTERS DORF
473 F. D. R. DRIVE • NEW YORK, N. Y. 10002
Telephone: CAnal 8-1066

שמואל
בלא"אמונה' סה"ב זצוק"ל זי"ע
עהרענפעלד
מלפנים אב"ד דק"ק מאטערסדארף יע"א
כעת ר"מ דייטשע ומתיבתא חתן סופר
בנו יארק יע"א

ב"ה

הנה בא לפנינו אהובי ש"ב הרב החריף ובקי, משנתו קב ונקי, מוכתר במידות תרומיות, בנש"ק הנכבד ומאוד נעלה, כש"ת מהו' אברהם הלוי נ"י שליט"א מעיר לונדון, וחפץ לבבו לזכות את הרבים להביא לדפוס אגרות קדושות אמרות טהורות מק"ז רשכבה"ג מרן החתם סופר זצוקללה"ה וכק"ז רבן של כל בני הגולה מרן רבינו עקיבא איגר זצוקללה"ה, אוצר כלי חמדה אשר לא ראו עוד אור הדפוס, להתלהב ולהתעורר מדברי קדשם, נשאו לבו אותו להוציא לאור מטמון יקר כזה, ואלוקי אברהם בעזרו, ואפריון נמטי לאהובי ש"ב נ"י אשר טרח ויגע בזה, וזכות אבוב"ק יעמוד לו לברך בקרוב על המוגמר.

ובאתי על החתימה, פה ניו יורק יע"א, י"ג זמן קהילה לכל, תשכ"ח לפ"ק.

בא"אמונה' סה"ב זצוק"ל זי"ע
עהרענפעלד
מלפנים אב"ד דק"ק מאטערסדארף יע"א
כעת ר"מ דייטשע ומתיבתא חתן סופר
בנו יארק יע"א

מכתב ברכה

מאת הגאון מוהר"ר שמעון ישראל פאזען זצוק"ל
אב"ד שאפראן

RABBI SH. Y. POSEN
217 HEWES STREET
BROOKLYN 11, N. Y.
EVERGREEN 4-0618

שמעון ישראל פאזען
אבדק"ק שאפראן יצ"ו
כעת בברוקלין יצ"ו

כבוד אהובי וידיד נפשי ורב חביבי, הרבני היקר ירא ושלם כמו"ה אברהם סג"ל שישא שליט"א.

כאשר היית במחיצתי, ובידך תכריך של שטרות מכתבי קודש, קצתם מקדושת זקין מאור עינינו החתם סופר ז"ל, ורובם מכתב יד קודש של חותנו גאון יעקב רבי עקיבא איגר ז"ל, וראיתי שעדיין לא ברור לך אם הוא נחוץ להדפיסם, על כן באתי לזרז באשר לידידי מה דבעי לך פשיטא לי מאוד שהוא לא לבד מצוה רבה, אלא אולי חיוב הוא ליתן אותם לדפוס כדי לחלקם ביעקב שיהנו מאור קדוש זה גם אחרים, כי המעט אשר ראיתי יעיד על הכלל כולו האין טובא גניז בדברים קדושים אלה, וכמה הילכתא גבירתא איכא למילף מינייהו...

על כן בוודאי הזמין לך הקב"ה מצוה רבה לזכות את הרבים, וה' הטוב יהיה בעזרך שתוכל לברך על המוגמר בס"ד, וזכות זקין הק' זי"ע יעמוד לך להיושע ישועת עולם, ולראות ישועת ישראל בביאת בן דוד בקרוב בימינו.

והנני בדש"ה באה"ר המצפה לשמוע ממך אך טוב לישראל

מכתב ברכה

מאת הגאון מוהר"ר אלחנן היילפרין זצוק"ל
גאב"ד ראדושמילא ונשיא התאחדות קהילות החרדים בלונדון

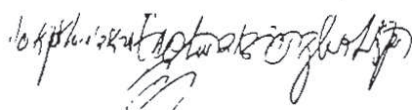
אלחנן בהר"ר דוד זיל היילפרין
מרדומשלא-קאסא
רב ור"ם בלונדון ג'ו.
חבר הרבנות והתאחדות קהילות החרדים

ב"ה

חזיתי איש טהור במלאכתו מלאכת מחשבת, חכם ונבון, ה"ה יקירי הרה"ג המופלג
בהפלגת חכמים, מוה"ר יו"ט ליפמן ראקאו שליט"א, רב דבית המדרש היכל התורה.
שעלתה בידו הגדולה לסדר בסדר נפלא, אוסף אוצר גדול כתב יד של מורן הגדול
בענקים החתם סופר זצ"ל וחותנו גאון הגאונים מרן רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר
ביד אחד מצאצאיו, ה"ה הנגיד המופלא המופלג מוה"ר אברהם הלוי שיחי' מעירנו
לונדון יצ"ו, ואין בי מילים בפי ובלשוני, לתאר גודל התועלת לרבים מאחינו בנ"י חכמי
תושיה, כאשר עיני הקורא לנוכח יביטו, ותמיד תהיה תודה וברכה להר"ר אברהם
שליט"א הנ"ל על מפעלתו הנפלאה, והנני מצטרף להיות מן המודים לו ומברכים לו
ולבנו הנחמד מרבני ומרביצי התורה בעירנו, רבי יוסף הלוי שליט"א, על עזרתו בספר
הלזה, יאריך ה' ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, להגדיל תורה להגדיל תורה ולהאדירה.
וזכות רבותינו הגאונים הקדושים תגן עליו ולכל הנלוים אליו להתברך בכל הטוב סלה.

וע"ז באעה"ח יום ה' פרשת בראשית כ"ח תשרי שנת תש"ע לפ"ק

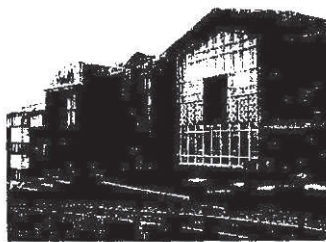
הכו"ח בד"ש והוקרה

מכתב ברכה

מאת הגאון מוהר"ר אברהם גורביץ שליט"א
ראש ישיבת גייטסהעד

ישיבת
בית יוסף
גייטסהעד

**Gateshead
Talmudical
College**

Rosh Hayeshiva
Rabbi A. Gurwicz

88 Windermere Street, Gateshead, Tyne & Wear NE8 1UB.
Telephone: (0191) 477 2616 Fax: (0191) 490 0480

בשורה מרנינה היא לעולם התורה, על הגלות אור יקרות, רמ"ט סימנים של שאלות ותשובות עם רבן של ישראל רבי עקיבא איגר זצוקלה"ה, ובתוכם תשובות יקרים שטרם ראו אור הדפוס, מפרי עטו אשר כידוע כל מילה ומילה שיצא ממנו יקרה מפז ומפנינים, ויבואו על הברכה ידידי היקרים, הני תרי צנתרי דדהבא, הגאון רבי יו"ט ליפמאן ראקאו רב ביהמ"ד היכל התורה בלונדון, והרב רבי יוסף שישא שליט"א מו"צ בלונדון, אשר על ידם יוצאים הדברים לדפוס מסודרים כראוי.

אשר יבין באלוהים חסדו ורחמיו ואלוהים יאמר לו

וזהו פתח חסדו ורחמיו ואלוהים יאמר לו

מבוא

לכל זמן ועת לכל חפץ (קהלת פ"ג א).
א"ר יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתא,
דדרש זמן זמנם זמניהם (גמ' מגילה ב).

"זמן" היה [בשנים תקצ"ד - תקצ"ו לפ"ק] שיופיעו לראשונה בעולם התורה תשובותיו של כק"ז רשכבה"ג מרן רבינו עקיבא איגר זי"ע בשנת "רב עקיבא איגר ז"ל". וכבר עברו קרוב למאתיים שנה מזמן ההוא, והגיע "זמנם" של יתר חיבוריו הן גדולים הן קטנים שיצאו לאור. וכעת הגיע "זמניהם" של כתבים האלו שיצאו לאור עולם בחיבור הזה הנקוב בשמו "סופרי המלך - שואלין ודורשין מרבי עקיבא איגר", בכדי לרוות צמאונם של רבנן ותלמידיהון בכל אתר ואתר הצמאים לשמות מבאר מים חיים של רבינו נ"ע.

כתבים אלו, שברובם הם מכתבי שאלות אל רבינו, היו מונחים בספרייתו של מר אבי מו"ה ר' אברהם ב"ר שמעון הלוי **שישא** זכרוננו לברכה, למעלה מיובל שנים. ברוך הוא שמסר עולמו לשומרים נאמנים. ועל מר אבי אפשר להמליץ הפסוק, עק"ב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי, שנפל בגורלו לרכוש כתבים אלו מאחד משיירי חכמי פוזנא שהגיע לאנגליא לפני שנות הזעם, ושמר עליהם כבבת עינו.

והא לכם תיאור קצר מעטו של מר אבי על כק"ז מרן רעק"א זי"ע:

"גאון התורה חריפות חידושיו המה בהירים ונהירים, הקושיות שלו מיוסדים על כללים, ובשיטה שהוא יסדם. הצ"ע שלו שונה הוא מהצע"ג שלו, למצוא תירוצים המשכנעים, הוא תשוקתם של לומדי הישיבות עד לגדולי הרבנים. כל זה דבר ידוע ואין בו מן החידוש.

היה גאון הענוותנים, ענוה שיסודה בעמקי הלב ובנימי הרגש. ידוע שמעולם לא קרא התוארים בו הכתירוהו, הוא קבע כתנאי קודם למעשה ששום איש לא יתואר כתלמידו, באמרו "מי למד יותר ממני" ואלה הם דברי רבן של כל בני הגולה. ברם אסור להסיק שהוא לא הכיר כוחות עצמו. בשעה שהיה צורך שיעמוד על דעתו היה תקיף וכל רוחות שבעולם לא יכלו להזיזו.

יחסו להזולת היה יחס של מי שיודע לרדת לסוף דעתו ולתכונות נפשו של מי שהוא עומד לפניו. יהיו אלה יחידים שהסתבכו במחלוקת בתוך עדתם חילוקי דעות בין עדתי, או סתם אנשים שכאו אליו להתדיין או אבודי עצות ומרי נפש שנצרכו לעצתו או לעזרתו."

הגאון רבי שמעון שקאף זצ"ל ר"י גראדנא, במכתב שכתב לאשה חשובה מצאצאי רבינו, כתב עליו בזה"ל: "הוא הגאון הגדול האמתי והחסיד אשר העניק חמה בגבהו וממעיני חכמתו השקה לרבבות חכמים אשר האיר להם בחכמתו הרבה מוהר"ר עקיבא איגר זצלה"ה וכו'".

לכן תיתי ליה לידי"נ העורך הנכבד מוהר"ר יו"ט ליפמן ראקאו שליט"א עבור כל טרחותיו עוד מחיי אבי ועד היום בעריכת החומר מהחל עד גמירא, ולעמיתנו המו"ל הרבני הנכבד רבי **שבתי שמואל ווייס** שליט"א יו"ר מכון "**שם עולם**" שהקדישו זמן מזמנם ומזמניהם, להוציא הגניזה הגדולה והקדושה הזו לאור עולם. השי"ת ימלא כל משאלותם לטובה וירוו להבא רק נחת מכל יו"ח בזכות הנחת רוח הגדולה שעשו לנשמת כק"ז במפעל הזה. וגם לי הצעיר בשבט לוי יעמוד לי ולביתי ולכל יו"ח וגם לאחותי ולכל יו"ח שיחיו זכותם של גדולי משפחתינו הגרעק"א וחתנו הגדול החת"ס ובזכותם ימלא השי"ת כל משאלות לבינו לטובה כל הימים.

הכ"ד פה לונדון הבירה, ערב חנוכה תשע"ו

הק' יוסף הלוי שישא

הקדמה

דברי הקדמה מאת המסדר

אמר המסדר, הן מנעורי גדלתי עם לב בוער להנחיל תורתו ושם קדשו של מרן רבינו עקיבא איגר זי"ע מכבוד אאמו"ר עט"ר הגה"צ רבי בן ציון זצוק"ל אשר היא לו מורשה מזקיני אבי אבי אשר שמו בקרבי רבי יום טוב ליפמאן זצוק"ל ר"מ בפפד"מ ולונדון, וראוי להעתיק בזה מה שכתב אאמו"ר בראש ספרו ילקוט שיעורים [על מועדים חלק א'] וז"ל: "ופה מקום התנצלות שלא יתמה הקורא במוצאו שקלא וטריא בקושיות רבינו רבי עקיבא איגר זצוק"ל עד שיתכן הסבר וביאור על "צריך עיון קצת" הנראה כדקדוקי עניות, אמנם ידע נא הקורא כי מראש צורים אראנו ה"ה כבוד אאמו"ר זצוק"ל שהיה מתלמידי אם הישיבות וואלוזין בזמן שנפתחה שנית אחר הסגירה תחת כהונתו של הגאון ר' רפאל שפירא זצוק"ל ואח"כ למד בישיבת סלוצק אצל ש"ב הגאון רא"ז מלצר זצוק"ל והיה דרכו של הגרא"ז לשאול את פיו מה אומר רבי עקיבא איגר בענין זה וכמה שהתפעל ממנו בא לידי ביטוי "איהר מוסט זיין א בן גילו פון רבי עקיבא איגר", ושורש היניקה היתה לו ממקור טהור, ה"ה רבינו הנצי"ב זצוק"ל הבאה לידי ביטוי במכתב הידוע של בנו הגאון רבי חיים ברלין זצוק"ל הנדפס בריש ס' מרומי שדה".

"...וכשברח אאדמו"ר מרוסיה בשנת תרס"ב ומצא מקלטו בעיר ממל בבית דוד אמי הרה"ג ר' בן ציון הנימן זצ"ל שהיה מתלמידי ומחזיקי מרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל, ואביו של ר' בנציון הנ"ל הרה"ג ר' משה הנימן זצ"ל הלך רגלי עם ר' זונדל מסלנט זצוק"ל לעיר פוזן ללמוד תורה מפי רבינו, והיו שם כששה שבועות. ורבינו עקיבא אמר להם מה לכם ללמוד אצלי, בזמן שיש אצלכם הגאון רבי צבי הירש ברודא זצ"ל אב"ד סאלאנט הנקרא רבי הירשל. ומאירא כזו ינק אאדמו"ר זצוק"ל, והיה מרגלא בפומיה שכל התירוצים שנאמרו ליישב תמיהת רע"א אינם יורדים לעומק כוונתו, והקושיא טובה יותר מהתירוצים, ולכן אין פלא שכדאי הם דבריו הקדושים לעמול בהן כדברי אחד הראשונים" עכ"ד אאמו"ר.

מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל סיפר לאאמו"ר, שזקיני למד חידושי רבי עקיבא איגר עם אחיו הגאון בישיבת מיר המעטירה. וככה נראה גם בחד"ת שהיה שמח בכל פעם שהיתה לו הזדמנות להגיד קושיא מרעק"א, עד שהיה מנהגו כשנזדמן לביהמ"ד ששתו לחיים אחרי התפלה היה אומר "באפאר מיר וואלען דעם שנאפס טרינקן וועלען מיר א קושיא פון רבי עקיבא איגר זאגען" ["לפני שנשתה היי"ש נגיד קושיא מרבי עקיבא איגר"].

והנה פעם נתעורר אצלו בעת שעשה הדרן ע"מ גיטין סתירה מרבי מאיר ארבי מאיר [ראה כל הענין בקו' לכבוד יו"ט ילקוט שיעורים מועדים חלק שני] וכלשונו במכתב לדודי שלמד אז בגייטסהעד

מעש"ק ויצא תש"ט: "מתוך ההדרן נפל לדעתי סתירה מפורשת ואין בידי לבררה ואציע אותה לפניך ואם לא תוכל ליישבה יכול אתה להציע אותה לאריות שבחבורה רבי לייב גורוויץ ורבי לייב לאפיאן והרב שליט"א, אולי יש לי טעות ואז אהיה להם אסיר תודה על זה..." ואמנם האריות הנ"ל הציעו לו שיכתוב את הקושיא למרנן הגרי"ז והחזון איש זצוק"ל, וכן עשה, ותשובת החזון איש נדפסה בספרו, אמנם זקני עדיין לא נחה דעתו והיה מצטער על הקושיא.

אאמו"ר סיפר לנו שלאחר פטירתו של זקני, השיג ספר חידושי רעק"א שיצא אז לאורה, ושם במס' גיטין בדף הנ"ל מקשה הגרע"א קושיא זו, אמר אז אאמו"ר: "איזה שמחה היה לו לזקני אילו ידע שהגרע"א מקשה קושייתו, וכמה גדולים דברי מרן הגרא"ז מלצר הנ"ל שאמר עליו שהוא בן גילו של רבינו!".

ראוי לציין שבמכתביו היה מציין כשמסר לתלמידיו תורת רבינו הגרעק"א: "...בשיעור היה כ"כ חיות עד שאמרתי כמעט כל רבי עקיבא איגר בסוגיא...", "...שמח הנני שהיה לי הזדמנות להבינם לתלמידים הבנת רבי עקיבא איגר...". ודודי הגאב"ד גייטסעד זצ"ל כתב בהקדמה לספרו ברכת יום טוב: "רגיל היה לומר למה נקראתי יום טוב, כי כל יום ויום יו"ט בשבילי, כאשר אני זוכה להבין דברי רבינו עקיבא איגר".

טרם אכלה לדבר, עלי להזכיר את נשמת אחד המיוחד מצאצאי רבינו, ה"ה הרבני רבי **אברהם** בן רבי שמעון הלוי ז"ל שעלתה נשמתו ביום כ"ז חשון תשע"א, אשר כל ימי חייו עמל ויגע על כל פרט ופרט הנוגע לאבותיו הגדולים ה"ה רבונתו מרן רבי עקיבא איגר זי"ע וחתנו מרן החתם סופר זי"ע.

וב"ה שזכיתי מן השמים ונקראתי בקריאה של חיבה על ידי מחו' הרבני מוה"ר אברהם שישא סג"ל הנ"ל ז"ל עוד בחיים חיותו, בעוד כוחו במתניו ומוחו צח וצלול להעלות זכר תורתם של רבונתו מאורי הדורות זי"ע, ועל ידי כך זכיתי לברר מקחו של צדיק ולעיין בהעתקות המכתבים שנכתבו לרבינו, אמרתי אין זאת כי אם בזכות אבות זכותו הגדול של זקני זצ"ל אשר כל ימיו היה שקוע בתורת רבינו, ואף שהמכתבים רובם ככולם הם לא מעצם כ"ק של רבינו, אמנם היה מובן מאילוי כי טובא גנוז בגוויהו, ובין הדברים יש בירורים בתורת רבינו, הן במה שנדפס כבר באיזהו מקומן מתורת רבינו הנדפסים, וגם דברים חדשים אשר לא ראו אור עולם.

זכיתי לעבור ולעמול על המכתבים עד שמצאתי בחיפוש מחופש וביררתי הדברים עד כמה שידי יד כהה מגעת, וזכיתי למצוא כששים דברים שכבר באו בדפוס, כוללים הן השאלות שעליהם השיב רבינו, או הערות וקושיות, וגם הרבה דברים חדשים, שלא עלו עדיין על שולחן מלכים מאן מלכי רבנו, הן בפסק, הן בקושיות. ותוכן עבודתי בקודש כללה מראה מקומות הנכונים במכתבים, העתקת דברי רבינו שכבר באו בחיבוריו הנדפסים הנוגעים לענין.

ואעתיק בזה דברי הגאון רבי שמואל זנוויל קלעפפיש זצ"ל מו"צ דק"ק ווארשא [בהסכמתו לס' כפות תמרים עם הגהות רעק"א] כבר ידוע ארז"ל בבראשית על הפסוק וידגו בקרב הארץ מה דגים הללו גדלים במים כיון שיורדת טיפה אחת מלמעלה מקבלין אותה בצמאון כמו שלא טעמו טעם מים מימיהן כן הן ישראל גדלין במים בתורה, כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה מקבלין אותו

בצמאון כמו שלא שמעו ד"ת מימיהן זהו דרך כלל, ועל דרך פרט נוכל להמשיך כדברים האלו על גאון עוזינו הגאון הגדול רשכב"ה רבינו רבי עקיבא איגר זצוק"ל, אשר שמו הגדול הולך מסוף העולם ועד סופו לתהילה ולתפארת, אשר קנה לו שם טוב ע"י ספריו הרבים הגדולים והעצומים, בשו"ת ופסקים וכתבים וחידושים למס' והגהות על ד' חלקי שו"ע, אשר ממי בארו ישאבו כל חכמי דורינו להשקות עדרי צאן קדשים ועל מעינות מי חכמתו יפרו וירבו התלמידים בשקידתם יום יום, עם כל זה עם עוד טיפה אחת יערוף להם ממטר לקחו יקבלו אותה בצמאון וישמחו לקראתה כאילו לא טעמו עוד טעמו הטוב מימיהן ולקח לא שמעו מפיו עכ"ל.

הנה, מלבד תורתו של רבינו שמתגלים במכתבים אלו, יראה הקורא את פעולותיו הכבירים של רבינו הן לטובת הכלל הן לטובת הפרט, בעניני רבנות לקהלות, כשרות שוחטים, הצעת שידוכים, ויישור הדורים בעניני סכסוכים בין אדם לחבירו, גם לרבות פרטים חדשים לתולדות חיי רבינו [כגון ענין מחשבתו לעבור לעיר מולדתו אייזנשטאט].

אפריון נמטייה לבנו כרעא דאבוה ה"ה ידידי הרב יוסף סג"ל שישא שליט"א רב ומרביץ תורה בעירינו, ולאחותו מ' לאנדא שתחי' עמו"ש אשר לא חשכו עמל להאיר לפניי הדרך ישכון אור לפענח תעלומה, ולהוציא לאור עולם גנזי קודש לשמחת לב כל שוחרי תורה ועמליה, יהי רעוא שתהא זכות אבותם הגדולים ובראשם רבינו הגדול וזכות גדולי עולם אשר נזכרים בספר מסייעתם לבריות גופא ורוב נחת דקדושה מכל צאצאיהם היקרים הי"ו, ולהצלחה בעבודת הקודש בהפצת תורה ויראה הן בכתב הן בע"פ עד ביאת ינון.

בזה אביע רננות לבורא עולם שבחסדי השם זכינו עם ידידי הג"מ **יוסף הלוי שישא שליט"א** בס"ד להוציא לאור מתורת רבינו שהיו גנוזים בגנזי אביו זלה"ה, שני חיבורים, ה"ה קובץ **'סופרי המלך'** – **עוללות רבינו עקיבא איגר** [תשע"ג], שם נכללו גם צילומים מכתבי ידם של גדולי ישראל ששאלו וכתבו אל מן רבינו רעק"א המופיעים בספרא הדין, ובשנה זו י"ל ספר **'סופרי המלך'** – **מבית מדרשו של רבינו עקיבא איגר**, הכולל שיעורי רבינו על מסכתות הש"ס ושו"ע ועוד, והנה בתלת זימני הוי חזקה בהופעת ספרא הדין, כה יתן ה' וכה יוסיף לתת לנו כח ועוז להמשיך בעבודת הקודש.

כסא מלא ברכתא לידיד בן ידיד ה"ה הרה"ג מוה"ר נפתלי צבי פלדמן שליט"א ר"מ בירושלים עיה"ק ת"ו, בן ידידי הגאון מוה"ר זאב הלוי פלדמן שליט"א רב ור"מ ק"ק תורה עץ חיים פק"ק, העומד לימיני בכל עת בעצה ותושיה בכל מה שנוגע להפצת תורת רבותינו הגדולים זי"ע, יתן לו הקב"ה ברכת שמיים מעל, לו ולכל הנלוים אליו.

גם לרבות לידידינו בן גדולים וקדושים ה"ה הרה"ח רבי משה לייב ווייזר שליט"א אשר עמל ויגע בלי לאות להיות לנו לעזר ולאחיסמך בעצה ותושיה, ישלם ה' פעלו וירוה רוב נחת דקדושה בבריאות השלמות מכל בני משפחתו הי"ו.

נעים לי להזכיר לטובה חברי ולומדי בית מדרשינו **"היכל התורה"** כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך, אשר בצילם חמדתי וישבתי וזכיתי להגיע עד הלום, יהא רעווא שנזכה להמשיך בעבודת הקודש

ללמוד וללמד לשמור ולעשות, מתוך בריות גופא ובשלוות הנפש ורוב נחת מכל צאצאינו היקרים הי"ו, עדי נזכה למ"ש רז"ל עתידים בתי כנסיות שיקבעו בארץ ישראל בב"א.

אפרין נמטייה לידידי עוז מצאצאי רבינו הרב **שבתי שמואל ווייס** שליט"א ראש מכון **"שם עולם"** אשר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בהוצאת גנזי קדם מגדולי הדורות, והוא עם חבר מריעיו במכון שליט"א לקחו על עצמם את עבודה הקשה שבמקדש לסדר ולהוציא לאור ספרא הדין ברוב פאר והדר כראוי וכיאות, ותודה מיוחדת מקרב הלב על עזרתו וסיועו להמשך עבודתי בקודש, יה"ר שזכותו הגדול של רבינו עם כל גדולי ישראל אשר את תורתם זכה להפיץ ועוד ידו נטויה, ימליצו עליו ועל משפחתו הכבודה שיוכל להמשיך במפעליו הכבירים במנוחת הגוף והנפש.

בצאתי מן השער לא אמנע מלהזכיר הרפתקאות הרבים שעברו עלי ועל משפחתי הע"י מאז התחלתי בעבודת הקודש, ולולי תורת רבותינו הק' נ"ע שעשועי אז אבדתי בעניי, ורק בזכות עבודת הקודש בתורת רבותינו הקדושים היא שעמדה לנו להמשיך בעבודת הק', ואני תפלה כי מעתה אך טוב וחסד ירדפנו לאורך ימים, ונזכה לראות נחת דקדושה מכל יו"ח הברוכים הע"י, הן וצאצאיהם כמותם, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא ובהרחבת הדעת.

אחרון חביב, אעתיר בתפלה לשוכן מרומים, שזכותו הגדול של רבינו וכל קדושינו עמו הנזכרים בספר יגן עלי ועל משפחתי ה"ה זוגתי הח' והצ' מרת **רחל מילכה** תחי' עמו"ש בת מו"ח הגה"צ רבי יעקב סניידרס זצוק"ל אב"ד באזעל, וצאצאינו היקרים ה"ה בתי מ' חנה בריינדל תחי' ובעלה הרב רפאל הלוי דינר שליט"א מצאצאי רבינו, וצאצאיהם שיחיו. בני הרב שמעון יצחק שליט"א וזו' מ' רבקה תחי' וצאצאיהם הי"ו, בתי מ' שרה הענדל תחי' ובעלה הרב שלמה הלוי דינר שליט"א וצאצאיהם הי"ו, בני הרב יעקב שליט"א וזו' מ' שרה יטל תחי' מצאצאי רבינו, וצאצאיהם הי"ו, בני החתן הר"ר בן ציון נ"י והכלה מנב"ת צ"ל מ' עלא חנה יוטא תחי', חתני הרב אלקנה גרינבוים שליט"א וצאצאיו [בנות בתי הצדקנית מ' רבקה קינדל ע"ה שנשמתה הטהורה עלתה בסערה השמימה בעיה"ק צפת"ו ביום י"א שבט תשע"ג], בתי יהודית פרומט תחי' ובעלה הרב שלמה הלוי איצקוויטש שליט"א, בתי הח' מ' אסתר תחי' לבריות גופא ונהורא מעליא בני חיי ומזוני רויחי, וזכות תורת רבינו הגדול תעמוד לנו ולהם שנזכה לגדל את צאצאינו מתוך שמחה ונחת והרחבת הדעת, ולהגדיל תורה ולהאדירה, עד ביאת ינון בב"א.

ערב חנוכה תשע"ו לפ"ק, פה לונדון יצ"ו

יום טוב ליפמאן ראקאו

בלאאמו"ר הגה"צ רבי בן ציון זצ"ל

רב ביהמ"ד היכל התורה

דבר המכון

ישמחו השמים ותגל הארץ, בהגלות נגלות אור יקרות, בו נקבצו לראשונה בחיבור מיוחד, שאלות שנשאל כק"ז רבינו קדוש ישראל רשכבה"ג **מרן רבי עקיבא איגר** זי"ע ועכ"י, אב"ד פוזנא בעל שו"ת רעק"א וחי' רעק"א ועוד, אשר האיר לארץ ולדרים עליה עוד בחיים חיותו ותורתו מתאמרת בכל היכלי התורה מאז, ונתקיים בו "ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא".

החיבור שלפנינו, הוא חיבור אולי ראשון מסוגו, אוסף כתבי יד יקרים וחשובים, אגרות ומכתבים של שאלות בהלכה ובש"ס שנשאל רבן של כל בני הגולה, כק"ז מרן רבינו זי"ע, מכל קצות תבל.

כתבי יד אלו ניצלו בדרך נס על ידי הרב שלמה ב"ר יהודה הכהן מאננעס זצ"ל שלמד בצעירותו ביהמ"ד בפוזנא, ולאחר מכן היה רב בגליל שוואבאך, ומשם היגר לפפד"מ. ובימי הרת עולם עבר ללונדון. נפטר ביום ח' כסליו תשכ"א, והניח אחריו דורות ישרים. הוא הגבר שבהשתדלותו ובזכותו הגיעו העתקות של אוצר המכתבים שלפנינו לידו של הרבני התורני מו"ה רבי **אברהם סג"ל שישא** זלה"ה. שהשתדל בזה להעתיק אוצר בלום זה. ומגלגלין זכות על ידי זכאי, שהרב הנ"ל דאג שיגיעו הכתבים לידי 'שומר נאמן', ה"ה הרבני היקר מו"ה אברהם סג"ל שישא ז"ל.

רבי אברהם ז"ל לא שקט על שמריו, והשקיע זמן רב בסידור הדברים ובמציאת מהותו של כל שואל, ויגע ומצא וליבן דברים רבים, וגם חיפש בהרבה מקורות שונים על אודות השאלה שנשאל רבינו, ורשם עלי גליון. והדברים מסומנים בהערותיו המחכימות, שקבענו את שמו בשם "**סופרי המלך**".

כאן גם המקום להעלות את זכרו הטהור של רבי אברהם ז"ל, שכותב שורות אלו זכה לשהות במחיצתו הרבה פעמים, ולקבל הרבה מכתבים ואגרות ממנו עוד משחר נעוריו. הכרתי תלמיד חכם ובר אוריין, שריד לדור דיעה, שהביא אתו ממקור מחצבתו 'שבע הקהילות' - את המסורה הנאמנה והצרופה שקיבל מבית אבותיו הק' נ"ע, וכל ימיו הגה בתורתם וקורותם של רבותינו הגדולים איתני עולם ממדינת הגר זי"ע, ונתקיים בו 'ברוך שמסר עולמו לשומרים' במלוא מובן המילה. תהא הוצאת ספר זה לזכרון עולם בהיכלו של זק' מרן רעק"א, ולעילוי נשמתו הזכה והטהורה.

זכיתי, והתבקשתי על ידי שנים מידידי החשובים והיקרים זה עשרות בשנים ב"ה, הראשון ה"ה הרב הגאון רבי **יוסף הלוי שישא** שליט"א, פה מפיק מרגניתא טבתא, מורה ודאין בעיר לונדון ובעל מח"ס הנפלא '**חיי המלך**' על ספר תהלים. דין ריכא ובר ריכא,

שזכה ומוציא לפועל מחשבות הטהורות ויגיעת אבותיו החשובים, יה"ר שיזכה להתברך באריכות ימים ושנים טובות, להנחיל לבני אל חי תורה ודעת, יחד עם זוג' הרבנית הח' שתחי' לאי"ט, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות וממשיכים מסורת אבותיהם הגדולים, וכט"ס.

והשני, ה"ה ידיד נפשי הגאון החשוב והמפורסם הגאון רבי יו"ט ליפמאן ראקאו שליט"א, רב היכל התורה בלונדון יע"א, שזכינו יחד להוציא לאור ספרים רבים ונכבדים, הוא האיש שישב בצוותא עם להבחל"ח רבי אברהם שישא ז"ל, ושאב מבארו הגדול, וזכה לערוך את הספר הזה, ולעשות אוזניים לתורתו של רעק"א ולשואליו הגדולים זי"ע, הן על ידי הוספת מראי מקומות והשוואות חשובים, וביגיעה ועמל רב, וחיפוש אחר חיפוש בתורתו של רבינו למצוא התשובות והנושאים המובאים כאן, תשו"ח לו, ויזכה עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך נחת דקדושה, וסייעתא דשמיא בכל מפעלותיו הברוכים.

בינו שנות דור ודור

ראוי לציין כאן מה שכתב רבי אברהם שישא ז"ל בהקדמתו לספר "מאור החיים" - "דרשות לרבינו ה'אור החיים' הק', מכת"י תלמידו הרבני משה ב"ר שלמה פראנקו ז"ל" שהוציא לאור עולם לרגל יום הבר מצוה של בנו הגדול הג"ר יוסף שליט"א, ולאחר שמביא פירוש נפלא מרבו הגה"ק מהר"י בוקסבוים הי"ד מגאלאנטא על הפסוק "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור", שמפרש שיש חיוב לזכור ובעיקר 'להבין' שיחת האבות הק' ולהבין דרכם ועבודתם הק' במשך שנות דור ודור, שאילולי מסירות הנפש של האבות שסיקלו והתו את הדרך בנדידתם בארצות הקדם לקרוא בשם ה', לא היינו זוכים לתורה, ובלי תורה במה זכינו, וממשיך שם בלשונו הזהב:

"זכור נא ימות עולם, ותן לבך להבין אותם בני יקירי נ"י, שמע נא ואספרה דורות מהם חוצבת, משפחת אדוני אבי ועטרת ראשי מוהר"ר שמעון שישא הלוי, עוד ינוב בשיבה טובה עמו"ש, בהרבני הלוחם מלחמת היהדות החרדית ר' אברהם שישא הלוי זצ"ל, התיישבה לפני מאות שנים בקצה מערבה של ארץ הגר, בעיר קטנה ואנשים בה מעט - אולם אנשי מידות. ב'מאטערשדארף' שבה גרה המשפחה עשרות דורות, הם היו בעלי בתים חשובים, אנשים ישרים, תמימים, תלמידי חכמים נכבדים, ששימשו גדולי הרבנים שבעיר, מהם היו מנהיגי העדה שנשאו בעול עם הציבור. משפחת אמי מורתי היקרה מרת יאכט מנשים באוהל תבורך תחי' עמוש"ט, בת הרבני מוהר"ר ר' יוסף שטערן זצ"ל, חד מעמודי התווך שביהדות החרדית בווען הבירה, והיא מבנתין דמורין אתיא, נכדת למרן ומאורן של ישראל רבותינו שבגולה כק"ז הגאון ה'חתם סופר', רבינו עקיבא איגר, ואת אשר שמו בקרבו הגאון רבי עקיבא איגר הראשון בעל 'משנת דרבי עקיבא', רבינו הגאון הגדול רבי אברהם ברודא בעל 'אשל אברהם', הגאון הגדול רבי שמואל הכהן שאטין בעל 'חידושי מהרש"ך' ולמעלה בקודש דור אחר דור, זכר צדיקים לברכה זכותם יגן עלינו, אמן"

"משפחת אמך תחי' מור חמי רבי שמעון משולם וינגארטן זצ"ל היא אחת החשובות והידועות פה באנגליא, אביו רבי אשר ז"ל וכל משפחתו בפולין היו חסידים ותיקים להרביים לבית קאצק זי"ע, ומשפחת חמותי ע"ה אף היא מחסידי פולין מקורה, ואחרי שנסעו משם מנוסת אויב ותקעו יתד כאן בסביבה זרה, בנו בתים נאמנים בישראל. על רבי שמואל יעקב מאנקארז מספרים עוד היום, האיך שבכל אותן השנים שישב במזרח לונדון לא שינה אפילו כמלא נימה מהתנהגות חסידי שבו הורגל בילדותו בפולין, תמימותו עם אלהים ואדם עוד זכור לטובה בפי אלה שהכירו אותו היטב..."

עם הספר

בר מן דין, שבאוצר הבלום שלפנינו ישנם חידושים רבים בכל חלקי התורה מגאוני וגדולי ישראל שישבו לדון את ישראל בתקופת אור זהרו של מרן, השופכים גם אור רב על קורות התקופה ההיא. גדולה מזו באה לידינו, שעל ידי כך מצאנו לראשונה גם חידושים נפלאים שטרם ראו אור עולם מכ"ז מרן רבינו הגרע"ק איגר זלה"ה, עשרות רבות של חידושים בהלכה ובש"ס, ואשרינו שזכינו לכך.

בחיבור שלפנינו נמצאים גם תשובות חדשות להלכה שהשיב מרן זי"ע, וכן גם אגרות ושאלות ממה שמצאנו עליהם תשובות בשו"ת רעק"א. שאלות אלו מהווים בעצם מקור השאלה על התשובה שהשיב מרן זי"ע, ונוכל ללמוד מזה האיך התייחס רבינו לכל שאלה ושאלה והאיך השיב עליה. ושיבצנו את התשובות כ"א במקומם כאן.

ספר נפלא זה, גם ישפוך אור רב על זמני התשובות שהשיב מרן רעק"א, כי אם לפעמים כתב מרן שני תשובות בנידון אחד, ולפעמים בשניה נמצא יותר ממה שכתב בתשובה הראשונה, הרי שמתוך התאריך של השאלה שנמצא כאן בחיבור זה, יוכל הלומד לדעת מתי השיב מרן על שאלה זו, ומתי השיב על השאלה השניה.

כמו כן, ישנם בספר זה תשובות חדשות להלכה מעוד גדולי ישראל שלא ראו עד היום אור עולם, ולדוגמא נציין תשובה חשובה שהשיב מרן בשו"ת רעק"א מהדו"ק (סימן ס', ולפנינו בסימן נ"ה) שמזכיר שם בתוך דבריו את דברי רבינו ה'חוות דעת' זי"ע. אך דברי החו"ד האלו אינם נמצאים בין בתרי ספריו הק'. אולם בספר זה מובא השאלה ששאל רבי דוד פאללאק אב"ד דרעזין את החו"ד, ואז שלח רבי דוד למרן רעק"א את שאלתו, וצירף לזה את מה שהשיב החו"ד אליו על שאלה זו, ועל זה השיב מרן. ובמהדורתנו בסימן נ"ג מופיע השאלה, ובסימן נ"ה התשובה של מרן. והרי הדברים מופיעים כאן, והם כקילורין לעינים.

בכלל, למדים אנו מתוך האגרות את מכלול הענק של סוגי השאלות והפניות שקיבל מרן זי"ע רבן של כל בני הגולה, לב לבם של בני אל חי, שהיה תל תלפיות, ומכל קצוי תבל פנו אל מאור ישראל לעצה ולתושיה, והוא ז"ל למרות חולשתו והנהגת כלל ישראל והתעסקותו עם תלמידיו הרבים, התעסק ופעל גם למען כל פרט ופרט, במסירותו

ובענוותנותו הידועה שהיתה מיוחדת במינה, והרבה הילכתא גבירתא בהלכות צדקה וחסד והנהגת כלל ישראל איכא למשמע מקריאת אגרות אלו.

מלאכת העריכה

אחרי שקבלנו את כתבי היד, ערכנו את הספר עד כמה שידינו - יד ככה - מגעת, והשלמנו את העבודה ביגיעה רבה ובמילוי אחר מילוי. סידרנו את השאלות לפי סדר השו"ע כפי הנידון בתחילת השאלה, ומה שהיה שייך לחידושי הש"ס סידרנו בחידושי הש"ס בנפרד לפי סדר הש"ס. שאלות שלא יכולנו לסדרם לפי סדר השו"ע והש"ס, שיבצנו במדור ענינים שונים.

כמו כן הוספנו מראי מקומות וביאורים, ולמען לא יחסר המזג הבאנו בהערות מדברי הספרים הקדושים אשר בנו ציצים ופרחים על פי דברי קדשו של רבינו.

כאן המקום להודות לחבר הרבנים, שעסקו עמי במלאכת הקודש, שכולם הטיבו ושיפרו את הספר בשלל כשרונותיהם, ובראש וראשונה להרב הגאון רבי **מיכאל יהודה הירש** שליט"א, וכל שאר חו"ר המכון שסייעו בעבודת העריכה והגהה, עד שזכינו לברך על המוגמר.

כאן גם אתי המקום להנציח את זכרו של אא"מ הרבני הצדיק מו"ה **ישראל יששכר** זצ"ל הכ"מ, שנסתלק לשמי מרום בפתע פתאום, ביום ג' דחנוכה ז"ך כסליו תשע"ו, הוא הגבר שהנחיל לי תורה ודעת, והשריש בי אש יקד קודש לתורה ולדעת, ובפרט להנחיל תורותם ומורשתם של גדולי עולם למען יעמדו אור תורתם לשעה ולדורות, כי כל ימיו היה דבוק בצדיקי עליון צדיקי הדורות נבג"מ, וכמדוני שמשחר נעורי לא ראיתי שעבר יום שלא דיבר משבח גדולתם וממעשיהם הכבירים, ופיו היה ממלל רברבן, מתוקף גדולתם ושגב קדושתם, ובפרט מתורת כ"ק א"ז הגה"ק המחבר זי"ע, לכן נאה ויאה שיעמוד בראש ויטול שכר מעבודתו להוציא לאור עולם תורתם של גדולי הדורות, יחד עם א"מ האשה החשובה והצ' מרת **אסתר** ב"ר ישראל ע"ה שנפ' ביום ט"ו אב תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.

כאן המקום להודות לבורא עולמים ב"ה וב"ש ששם חלקנו בין מוציאי לאור עולם תורתם והליכותיהם בקודש של צדיקי הדורות, וחמרא למרא וטיבותיה לשקיה הלא המה גדולי הדור שמפיהם אנו חיים המעודדים אותי באהבה ובעידוד במשך השנים ה"ה מאורן של ישראל מרן בעל שבט הלוי זי"ע. ויבדלחט"א עמודא דנהורא מרן רבי דוד חי אבוחצירא שליט"א ממנו שאבתי במשך השנים הרבה עידוד וחיוזוק להוצאת כתבי רבותינו זי"ע בפרט. וכן למנחם משיב נפשי ה"ה מו"ר הדיין הגאון הגדול רבי מנחם מענדל הכהן שפרן שליט"א, ראש ישיבת 'נועם התורה', ואב"ד בבני ברק ת"ו, המאיר עיני וליבי בכל ענין, קטן וגדול, בסבר פנים יפות ומסבירות.

מצלאין אנו לחיי מלכא, רב רבנן, עטרת תפארת ישראל, מרן הגאון הגדול רבי שאול

אלתר שליט"א, ראש ישיבת 'שפת אמת' בעיה"ק ירושלים תובב"א, המאיר בפניו הטהורים אלי, ימים על ימי מלך תוסיף בטוב ובנעימים, עד כי יבוא שילה, בב"א.

זכותו הגדול של רבינו הק' המחבר זי"ע זי"ע תעמוד לי ולנוו"ב שתחי' לאי"ט, לנו ולכל אשר לנו, לראות נחת דקדושה מיוצ"ח ה"ה בתי הח' והצ' מרת פייגה שתחי' עם בעלה הרב אהרן מאיר שלעזינגער שליט"א, בתי מרת חיה שרה שתחי' עם בעלה הרב ישראל לנדאו שליט"א ובנם שמעון נ"ו לתורה ולעבודת השי"ת, הקב"ה יזכני לראות ממנו רוב נחת ושמחה דקדושה, בני הבה"ח חיים יצחק שיחי', בני הבה"ח משה יעקב שיחי' ובנות יהודית שתחי' לאי"ט אסתר הדסה שתחי' לאי"ט וברכה רייזל זתחי' לאי"ט, ונזכה לראות את כל יוצ"ח גדלים בבריות על אדני התורה והיראה בדרכי אבותינו הק', ואור תורתו של רבינו יאיר וישפיע לנו ולכל העוסקים במלאכת הקודש עמנו, שפע ברכה וקדושה, 'שם עולם' לעם עולם, א"ס.

הכ"ד המסדר, נו"ן רבינו הק' המחבר,

היום כ"א אדר א', תשע"ו

שבתי שמואל ווייס

שם עולם - בני ברק

שואלין ודורשין מרעק"א

שאלות ותשובות

שואלין ודורשין
מרעק"א

חידושי ש"ס